

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Idrottsforum.org / Nordic sport science forum*.

Citation for the original published paper (version of record):

Hellström, J. (2014)

Karriärövergången för elittennisspelare studeras: recension av boken *Kändisskap och statuspassager: Idrottslig identitet i upplevelseindustrins tjänst* av Jonas Stier.

Idrottsforum.org / Nordic sport science forum, 28 mars

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-3481>

Karriärövergången för elittennisspelare studeras

John Hellström

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

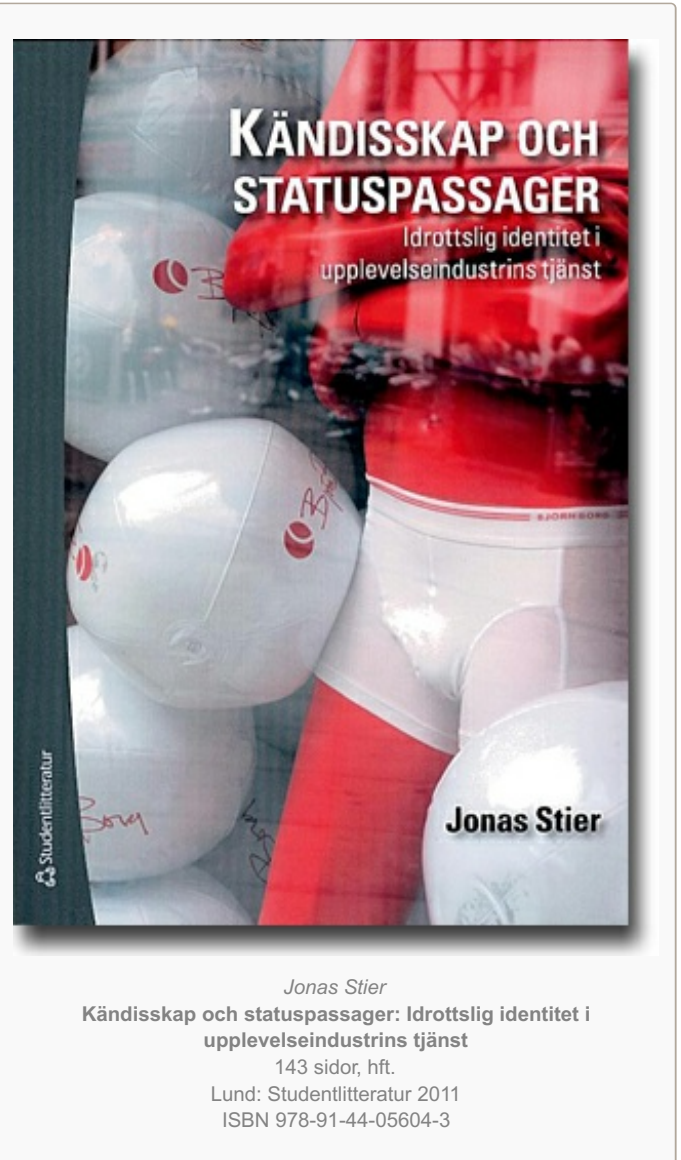
Vi följer dem i tidningar, på TV och på nätet. Vi gläds åt deras framgångar och firar ibland som om det var vi själva som vunnit. Men vad händer med idrottsstjärnorna när karriären tar slut och ljusen släcks? Hur går man vidare i livet efter att ha varit firad stjärna och nationell hjälte? Om detta handlar sociologen Jonas Stiers bok *Kändisskap och statuspassager: Idrottlig identitet i upplevelseindustrins tjänst*. I den har han, genom att intervjua ett antal framgångsrika svenska tennisstjärnor, trängt djupare in i en värld som de flesta av oss tar del av men ytterst få egentligen kan relatera till.

Avgörande för att intervjuer inte ska bli reportage utan vetenskaplig forskning är att det finns en tydlig teoretisk modell som analysram. Det har Stier. Kortfattat och förenklat bygger hans teoretiska modell på tre relaterade begrepp: social roll, identitet och livsberättelse. Utgångspunkten är att alla människor har en uppsättning sociala roller som de träder in i och ut ur genom livet. Dessa roller för med sig förväntningar, skyldigheter och privilegier som kan vara tydliga och stabila men också diffusa och föränderliga.

I det här sammanhanget är det rollen som professionell tennisspelare som är aktuell. Att vara tennisspelare på elitnivå är emellertid inte en roll som man kan ha hela livet. Tvärtom är rollen som tennisspelare intimt förknippad med ens karriär. Man träder in i rollen i samband med sitt idrottsliga genombrott och tvingas ut ur den när karriären tar slut, vare sig man vill eller inte. Nära relaterat till social roll är identitet. Stier förklarar identitet som en dynamisk konfiguration av olika delar som utvecklas gradvis och i relation till omvärlden. En viktig utgångspunkt i Stiers undersökning är vidare att människor har behov av en identitet. Därför formar vi aktivt vår identitet genom att kontinuerligt positionera oss i förhållande till omvärlden. Våra sociala roller fungerar således som viktiga verktyg i vårt identitetsarbete.

Identitetsarbetet sker, slutligen, i form av livsberättelser. Stier förklarar att identitet konstrueras i pågående, aktiva och ständigt reviderade berättelser som vi människor berättar om oss själva. I dessa berättelser knyter vi ihop händelser och upplevelser i en meningsfull helhet. Han refererar bland annat till psykologen Donald Polkinghorne som menar att berättelsen i grunden är en kognitiv process, ett sätt för människan att skapa struktur och mening i tillvaron.

För de tennisspelare som intervjuats av Stier blev rollen som tennisspelare en betydelsefull aspekt av deras livsberättelser. Rollbindning innebär att man identifierar sig med sin sociala roll i så hög grad att den till slut utgör grunden för ens självbild. Tennisspelarnas berättelser visar att de i hög grad identifierade sig med sina roller som

tennisstjärna och i viss mån byggde sin självbild och självkänsla som människor på sina prestationer på banan. Risken med att smälta samman identitet och roll på detta sätt är att det ofrånkomliga rollutträdet skapar en identitetskris när karriären tar slut och man tvingas bygga sin identitet kring något annat.

Inte oväntat visar intervjuerna att rollutträdet uppfattades som problematiskt av de intervjuade tennisspelarna. Ett liv som stjärna och hjälte, ständigt påpassad av medierna, ständigt på resa, byttes hastigt mot en tillvaro utan de kickar som tennisen gav i form av segrar och hyllningar. Livet efter karriären krävde därför en mental omställning som i vissa fall upplevdes som jobbig. Inte minst för att förlusten av den sociala rollen som tennisstjärna innebar en betydande statusförlust.

Exempelvis hade flera av dem tjänat så mycket pengar under sina karriärer att de var ekonomiskt oberoende för resten av livet.

Det finns inget riktigt mönster i de intervjuades strategier för att hantera sina rollutträden. Vissa höll sig kvar i tennisen genom att ta jobb som kommentatorer och experter eller genom att spela uppvisningsmatcher. Andra klippte banden med tennisen och gick in i nya roller. Gemensamt för samtliga verkar vara att de i slutänden hanterat rollutträdet bra. De har förlikat sig med tanken på att vara före detta tennisspelare och lyckats med att anpassa sig till livet efter karriären.

En fråga som uppenbarar sig är hur representativa dessa tennisspelare är för svenska idrottsstjärnor i allmänhet. Svaret bör bli att det inte är särskilt representativa. Exempelvis hade flera av dem tjänat så mycket pengar under sina karriärer att de var ekonomiskt oberoende för resten av livet. Vissa av dem kunde dessutom utnyttja sin stjärnstatus för att hitta nya uppdrag. Förutsättningarna för dem att klara sitt rollutträde och sin övergång till en ny livssituation måste därför antas vara goda, något som knappast gäller för de flesta elitidrottare i Sverige. Motsvarande möjligheter har väl golfspelare, riktigt framstående friidrottare samt en begränsad grupp ishockey- och fotbollspelare samt friidrottare. I övrigt bör karriärslutet för många svenska idrottsstjärnor inte bara innebära en identitetskris utan även en betydande ekonomisk omställning.

En jämförande studie, där tennisspelares rollutträde jämförs med idrottare från mindre kommersiella idrottsgrenar, hade därför kunnat ge spännande resultat. Även om den psykologiska processen är densamma oavsett vilken idrott man utövar, så bör det finnas faktorer som underlättar och/eller försvårar rollutträdet. Men utan att intervjua andra idrottare får vi inget svar på den frågan. Stiers studie är en studie av tennisspelare – inte av idrottare generellt – vilket gör att resultaten av den kan uppfattas som lite begränsade.

Den stora förtjänsten med Stiers bok är den teoretiska modellen. De analytiska begrepp han använder sig av ger bra betalt och bör utan svårighet kunna föras över på andra idrotter och idrottare. Detta är av stor betydelse eftersom boken uttalat vänder sig till studenter. Här finns en lättbegriplig och användbar modell som kan användas på flera nivåer av forskning. Dessutom underlättar det att författaren har ett levande och pricksäkert språk. Det är inte helt lätt att orientera sig i den skog av teoretiska begrepp som Stier arbetar med, men eftersom han är så skicklig på att förklara blir det aldrig svårt att förstå.